

Zarządzenie nr 35
z dnia 10 sierpnia 2011 r.

Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
w sprawie realizacji programów hodowli i ochrony zwierząt łownych i chronionych
podejmowanych przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych.

na lata 2011 – 2016.

Znak: ZŁ-7536/ 12 – /11

Na podstawie § 6 i 10 Statutu Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 50 ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18 maja 1994 r. w sprawie nadania Statutu Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasy Państwowe, w związku z upoważnieniem zawartym w art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (jednolity tekst w Dz. U. z 2011 r., nr 12, poz. 59, z późniejszymi zmianami), zarządzam co następuje:

§ 1

Wprowadzam do realizacji programy:

1. Hodowli i ochrony wybranych zwierząt łownych w ośrodkach hodowli zwierzyny LP na lata 2011-2016 (zał. nr 1)
2. Hodowli i ochrony wybranych chronionych gatunków zwierząt w jednostkach LP na lata 2011 – 2016 (zał. nr 2)

§ 2

Zobowiązuję nadleśniczych i dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych, przystępujących do realizacji programu do wdrażania założeń i celów w nim zawartych.

§ 3

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Dyrektor Generalny

Lasów Państwowych

DYREKTOR GENERALNY
LASÓW PAŃSTWOWYCH

Grzegorz Marian Piłgan

DYREKCJA GENERALNA LASÓW PAŃSTWOWYCH

Załącznik nr 1
do zarządzenia Dyrektora
Generalnego Lasów Państwowych
Nr. 35, z dnia 10. sierpnia

PROGRAM OCHRONY I HODOWLI WYBRANYCH GATUNKÓW ZWIERZĄT ŁOWNYCH W OŚRODKACH HODOWLI ZWIERZINY LASÓW PAŃSTWOWYCH NA LATA 2011 - 2016

MAJ 2011

I. WSTĘP

W minionych dziesięcioleciach liczebność poszczególnych gatunków zwierząt łownych uległa istotnym zmianom. Zmiany te polegają na dość drastycznym obniżeniu się liczebności zwierzyny drobnej, w tym głównie zająca szaraka i kuropatwy oraz wzroście liczebności zwierzyny grubej, w tym w szczególności dzików i jeleni. Dużą dynamiką wzrostową charakteryzują się również lokalne populacje danieli, powstałe z wsiedleń, jakie miały miejsce w wieku XVIII i XIX.

Najbardziej niepokojąca sytuacja występuje w odniesieniu do zająca szaraka i kuropatwy. Stabilizacja populacji i eksploatacji tych gatunków trwała do połowy lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia. Roczne pozyskanie zającego w Polsce wynosiło w tym okresie ok. 0,5 mln, w Czechosłowacji ok. 1 mln i w Niemczech ok. 2 mln osobników. Obecnie, w porównaniu do okresu sprzed 40 lat, nastąpiły zasadnicze zmiany i w sezonie łowieckim 2008/2009 w Polsce pozyskano zaledwie 17,6 tys, w Czechach 65,6 tys. a w Niemczech ok. 0,4 mln. zające. Ta sama tendencja obserwowana jest w odniesieniu do kuropatwy.

Przyczyny drastycznego regresu są złożone a finalny stan można określać jako efekt wpływu poszczególnych czynników, a także współdziałania o charakterze synergistycznym.

Odwrotne zjawisko obserwuje się w odniesieniu do zwierzyny grubej. Obecnie liczebność jeleni, dzików i saren znacznie przekracza tą z okresu powojennego, a także z okresu przed II wojną światową. Efekt ten jest wynikiem świadomego działania człowieka (wsiedlenia, przesiedlenia), jak również zmian jakie zaszły w środowisku (wzrost lesistości, zmiany charakteru gospodarki rolnej z rozdrobnionej na wielkoobszarową itp.). Szczególnej uwagi wymaga występująca w Polsce populacja danieli, a w zasadzie odizolowane od siebie lokalne populacje, które powstały z niewielkiej liczby osobników sprowadzonych niegdyś jako ozdoba parków dworskich i zwierzyńców. Populacje te wskutek braku dopływu nowej puli genowej wykazują cechy uwsteczniania się, polegającego na spadku mas tuszy oraz zdecydowanemu pogorszeniu się jakości trofeum.

Sygnalizowane powyżej negatywne tendencje wymuszają podejmowanie działań restytucyjnych, zdolnych chociażby do częściowego łagodzenia ich negatywnych skutków. Działania te podejmują Lasy Państwowe, zobowiązane do ochrony dobra ogólnonarodowego, jakim jest zwierzyna, a także Polski Związek Łowiecki. Realizowane

programy restytucji koncentrują się przede wszystkim na hodowli zwierząt (klatkowe, zagrodowe) i ich wsiedlaniu w łowiska otwarte. W programach tych istotną rolę spełnia redukcja potencjalnych drapieżników. Coraz większą uwagę poświęca się ingerencji w agrocenozy (tworzenie remiz, ostoi, miejsc lęgowych, korytarzy ekologicznych), traktując ten kierunek jako jeden z głównych, gwarantujących powodzenie programów restytucyjnych.

Celowość podejmowania tego rodzaju działań wynika również ze zdobytych już doświadczeń. Powodzeniem zakończyła się restytucja żubrów czy też bobrów. W obydwu przypadkach sukces był wynikiem dużego zaangażowania jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych.

Obecnie Lasy Państwowe intensywnie angażują się w działania na rzecz restytucji zajęcy i kuropatw oraz poszerzenia puli genowej lokalnych populacji danieli. Zaangażowanie to opiera się na realizacji określonych działań (prowadzeniu hodowli i wsiedleń) w ośrodkach hodowli zwierzyny powierzonych LP przez Ministra Środowiska w zarząd, a także udostępnianiu zdobytych doświadczeń i wyników badań naukowych kołom łowieckim. Na dzień dzisiejszy w działaniach tych uczestniczy szereg jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych – nadleśnictw, m.in. Świebodzin, Krzystkowice, Przedborów, Brodnica, Dąbrowa, Brzeziny, Łochów, Ciechanów, Rudnik, Lubartów, Łomża, Lidzbark.

II. CELE, ZAKRES I TERMIN REALIZACJI PROGRAMU.

Głównym celem programu jest zahamowanie tendencji spadkowej liczebności zajęcy i kuropatw w ośrodkach hodowli zwierzyny utworzonych na bazie obwodów łowieckich polnych oraz obwodach łowieckich dzierzawionych przez koła łowieckie, sąsiadujących z tymi ohz-ami oraz poszerzenie puli genowej lokalnych populacji danieli, co w konsekwencji powinno doprowadzić do poprawy ich kondycji osobniczej (wzrost masy tusz, poprawa jakości trofeum).

Program, w odniesieniu do zajęcy, kuropatw, bażantów i dzikich kaczek, realizowany będzie w tych ośrodkach hodowli zwierzyny LP, które pod względem przyrodniczym odpowiadają wymaganiom środowiskowym tych gatunków. Będą to przede wszystkim obwody łowieckie polne z udziałem pól przekraczającym 40 % powierzchni obwodu łowieckiego. Będzie on realizowany na terenie całego kraju przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych w oparciu o szczegółowe programy sporządzone przez nadleśniczych – zarządców ohz, zatwierdzone przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.

W odniesieniu do zwierzyny grubej, a w szczególności danieli, program będzie realizowany przez te jednostki organizacyjne Lasów Państwowych – nadleśnictwa, które gospodarują lokalnymi populacjami danieli i widzą potrzebę wzbogacenia ich puli genowej. Podobnie, jak w przypadku zwierzyny drobnej wszelkie działania związane z realizacją niniejszego programu wymagają opracowania przez nadleśniczego szczegółowego programu i zatwierdzenia go przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.

Program ochrony i hodowli wybranych gatunków zwierząt łownych realizowany będzie w latach 2011-2016 po czym nastąpi ocena efektów jego realizacji. W zależności od uzyskanych efektów praktycznych program może być realizowany przez kolejne lata, w obecnym kształcie lub po modyfikacji, której zakres wskażą doświadczenia z pierwszego etapu realizacji.

III. SZCZEGÓŁOWY SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU

Praktyczna realizacja programu oparta zostanie na następujących działaniach podejmowanych przez jednostki organizacyjne LP:

- Prowadzeniu hodowli zwierząt łownych (zajęcy, kuropatw, bażantów, dzikich kaczek, danieli, jeleni) z przeznaczeniem do wsiedleń w łowiska otwarte,
- wsiedlaniu zwierząt w łowiska otwarte,
- ingerencji w agrocenozy, polegającej na poprawie naturalnych warunków bytowania zwierzyny,
- redukcji potencjalnych drapieżników,
- prowadzeniu działań profilaktycznych zapobiegających chorobom.

Prowadzenie hodowli zwierząt łownych.

Hodowle zwierząt łownych prowadzić będą nadleśnictwa zarządzające ośrodkami hodowli zwierzyny w oparciu o stosowną zgodę Ministra Środowiska, po zapewnieniu odpowiedniej opieki powiatowego lekarza weterynarii oraz osłony naukowej. Uzyskane w trakcie prowadzenia hodowli wyniki badań naukowych oraz doświadczenia praktyczne udostępniane będą wszystkim jednostkom organizacyjnym LP oraz kołom łowieckim zrzeszonym w Polskim Związku Łowieckim. Obecnie hodowle takie prowadzą:

- Nadleśnictwo Świebodzin (kwaterowa hodowla zajęcy i odchownia kuropatw),
- Nadleśnictwo Krzystkowice (kwaterowa hodowla zajęcy),
- Nadleśnictwo Przedborów – klatkowa hodowla zajęcy,
- Nadleśnictwo Łochów – wolierowa hodowla kuropatw,
- Nadleśnictwo Brzeziny – zagrodowa hodowla danieli,
- Nadleśnictwo Świebodzin – zagrodowa hodowla danieli – w trakcie realizacji,
- Nadleśnictwo Dąbrowa – zagrodowa hodowla danieli – w trakcie realizacji
- Nadleśnictwo Lidzbark – wolierowa hodowla bażantów,
- Nadleśnictwo Łomża – wolierowa hodowla bażantów,
- Nadleśnictwo Rudka – wolierowa hodowla kaczki krzyżówki.

W trakcie realizacji programu hodowle mogą zakładać inne jednostki organizacyjne LP, o ile uznają to za uzasadnione.

Wsiedlenia zwierząt w łowiska otwarte.

Wsiedlenia zajęcy i kuropatw, bażantów i dzikich kaczek pochodzących z hodowli lub przesiedlenia zwierząt odłowionych w łowiskach otwartych prowadzone będą przez te nadleśnictwa, które zarządzają ośrodkami hodowli zwierzyny z udziałem powierzchni nieleśnej przekraczającej 40 % powierzchni ogólnej ohz, na której istnieją warunki dla hodowli zajęcy, kuropatw lub bażantów. W okresie realizacji programu rocznie w łowiska otwarte (ohz LP) wsiedlonych zostanie:

- a) od 200 do 300 zajęcy
- b) od 3000 do 5000 kuropatw
- c) od 3000 do 6000 bażantów
- d) od 1000 do 2000 dzikich kaczek

Łącznie w okresie realizacji programu (5 lat) ośrodki hodowli zwierzyny zasili od 1.000 do 1.500 zajęcy, od 15.000 do 25.000 kuropatw, od 15.000 do 30.000 bażantów oraz od 5.000 do 10.000 dzikich kaczek.

W przypadku danieli z trzech hodowli prowadzonych w LP (Brzeziny, Świebodzin i Dąbrowa) rocznie w łowiska otwarte trafi 0d 100 do 140 danieli. Ogółem w okresie realizacji programu łowiska otwarte zasili od 500 do 700 danieli z hodowli zagrodowych. Wszelkie wsiedlenia prowadzone będą z wykorzystaniem zagród adaptacyjnych.

Ingerencja w agrocenozy.

Ingerencja w agrocenozy polegać będzie na poprawie naturalnych warunków bytowania zwierzyny oraz tworzeniu naturalnej bazy pokarmowej. W ramach tej ingerencji zakładane będą remizy i zakrzaczenia śródpolne o powierzchni od kilku do kilkunastu arów zapewniające schronienie i miejsca lęgowe, a także dostarczające owoców i jagód jako karmy. W strefach ekotonów wprowadzane będą drzewa owocodajne. Tam, gdzie będzie to możliwe zagospodarowywane będą pod kątem zwierzyny strefy brzegowe zbiorników wodnych małej retencji. Na gruntach własnych LP lub w porozumieniu z właścicielami gruntów przylegających do lasów pozostawiane będą na okres zimy fragmenty upraw rolniczych do wykorzystania przez zwierzynę.

Redukcja potencjalnych drapieźników.

Nadleśniczowie – zarządcy ohz dołożą starań dla utrzymania liczebności drapieźników na poziomie pozwalającym na efektywne realizowanie wsiedleń. Starania te polegać będą na planowaniu, w ramach rocznych planów łowieckich, odpowiedniej ilości drapieźników do odstrzału w ramach użytkowania łowieckiego i pełnej realizacji tych planów. W szczególności starania w tym zakresie powinny dotyczyć drapieźników „obcych”, wykazującym dużą ekspansję – jenota, szopa pracza i norki amerykańskiej. Oprócz odstrzału należy wykorzystać również inne, dozwolone prawem możliwości redukcji drapieźników (odławianie w pułapki żywołowne).

Prowadzenie działań profilaktycznych.

Ten obszar działań powinien polegać na prowadzeniu bieżącego monitoringu stanu zdrowotnego populacji oraz ingerencji w miarę zaistniałej potrzeby. Monitoring stanu zdrowotnego należy realizować poprzez ocenę stanu zdrowotnego osobników odstrzelonych (ogląd narządów wewnętrznych podczas patroszenia), dostarczaniu do powiatowych lekarzy weterynarii sztuk padłych z podejrzeniem zmian chorobowych, ewidencjonowania ilości upadków z przybliżonym określeniem ich przyczyn.

Profilaktyka powinna być realizowana przede wszystkim poprzez stosowanie preparatów odrobaczających według wskazań lekarza weterynarii, unikania działań prowadzących do koncentracji zwierzyny, utrzymywania higieny miejsc dokarmiania itp.

IV. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROGRAM – ORGANY NADZORUJĄCE.

Program ochrony i hodowli wybranych gatunków zwierząt łownych realizowany będzie przez nadleśniczych – zarządców ośrodków hodowli zwierzyny LP. Przystąpienie do programu musi być poprzedzone opracowaniem przez nadleśniczego programu szczegółowego, zawierającego opis zamierzonych działań, uzasadnienie ich podjęcia, harmonogram realizacyjny oraz określenie źródeł finansowania. Program ten podlega zatwierdzeniu przez właściwego dyrektora regionalnej dykcji Lasów Państwowych. Przy ubieganiu się o wsparcie realizacji programu z funduszu leśnego zatwierdzony przez dyrektora rdLP program szczegółowy sporządzony przez nadleśniczego musi zostać przekazany Dyrektorowi Generalnemu Lasów Państwowych, po uprzednim zaopiniowaniu go przez Z-cę Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych ds. Gospodarki Leśnej i stanowisko merytoryczne ds. łowiectwa w DGLP.

Organami nadzorującymi realizację programu są właściwi dyrektorzy regionalnych dykcji Lasów Państwowych w zakresie bezpośredniego nadzoru nad realizacją przedsięwzięć oraz Dyrektor Generalny Lasów Państwowych w zakresie zgodności realizowanego zadania z programem ochrony i hodowli wybranych gatunków zwierząt łownych.

V. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

Program finansowany będzie z następujących źródeł:

- a) środków własnych nadleśnictw,
- b) funduszu leśnego w ramach wspierania realizacji zadań wspólnych LP,
- c) środków zewnętrznych (NFOŚ, WFOŚ, środki pomocowe),

Za zabezpieczenie środków FL w planie finansowo – gospodarczym LP odpowiedzialne jest Stanowisko ds. Łowiectwa w DGLP, które realizować będzie to zadanie w oparciu o stosowne wnioski nadleśnictw – zarządców ohz.

Środki zewnętrzne na realizację programu pozyskuje nadleśniczy – zarządca ohz, z zachowaniem wszelkich zasad i reguł obowiązujących w PGL LP.

Program opracował:
dr inż. Jan Blaszczyk
Główny Specjalista
ds. Łowiectwa w DGLP

**Szczegółowe programy hodowli zwierzyny
sporządzone przez nadleśniczych i zatwierdzone do realizacji przez
dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych
wg. stanu na dzień 10. 08. 2011 r.**

1. „Program zagrodowej hodowli zająca w Nadleśnictwie Ciechanów”.
2. „Zweryfikowany program odbudowy populacji zająca szaraka w Nadleśnictwie Przedborzów”.
3. „Program zasilenia łowiska zającami i kuropatwą w celu wzbogacenia puli genowej istniejących populacji na lata 2011 – 2015 (Nadleśnictwo Radzyń Podlaski)”.
4. „Program hodowli zwierzyny drobnej zające i kuropatwy na lata 2011 – 2016 w nadleśnictwie Świebodzin RDLP w Zielonej Górze”.
5. „Program odbudowy populacji zająca w Nadleśnictwie Krzystkowie w oparciu o zwierzęta z kwaterowej hodowli w Nadleśnictwie Świebodzin na lata 2011 – 2014.”
6. „Program prowadzenia hodowli bażanta w Nadleśnictwie Łomża”.
7. „Wolierowa hodowla bażanta program funkcjonowania (Nadleśnictwo Lidzbark)”.
8. „Program zasiedlenia kaczki krzyżówki (*Anas platyrhynchos*) na terenie OHZ Pietkowo (obwód łowiecki nr 98) – Nadleśnictwo Rudka”.
9. „Program wzbogacenia puli genowej populacji danieli w Nadleśnictwie Dąbrowa”.
10. „Regulamin funkcjonowania zachowawczej hodowli daniela (Dama dama) w Nadleśnictwie Brzeziny”.

DYREKCJA GENERALNA LASÓW PAŃSTWOWYCH

Załącznik nr 2
do zarządzenia Dyrektora
Generalnego Lasów Państwowych
Nr 35, z dnia 10 sierpnia 2011

PROGRAM

HODOWLI I OCHRONY WYBRANYCH CHRONIONYCH GATUNKÓW ZWIERZĄT W JEDNOSTKACH LASÓW PAŃSTWOWYCH NA LATA 2011 - 2016

MAJ 2011

I. WSTĘP

Według szacunkowych ocen naukowców w polskich lasach żyje ok. 60-70 % wszystkich dotychczas poznanych i opisanych krajowych organizmów dziko żyjących. Lasy Państwowe, jako zarządzający 80 % polskich lasów zobowiązane są do dbałości o wszystkie elementy bioróżnorodności a w szczególności o chronione gatunki zagrożone i Od wielu lat nadleśnictwa biorą czynny udział (także finansowy) w wielu programach mających na celu zachowanie gatunków chronionych i zagrożonych wyginięciem osiągając znaczące sukcesy (np. restytucja żubra, bobra, cisa) ale też zdobywając doświadczenie przydatne w kolejnych podejmowanych działaniach.

W związku z tym, że jest to pierwszy program ogólnopolski porządkujący dotychczasową działalność, dlatego zakwalifikowano do niego gatunki, których hodowla prowadzona jest z sukcesem od wielu lat i w których mamy największe doświadczenie.

Niekwestionowanym symbolem ptaków zasiedlających niegdyś licznie polskie lasy jest głuszec, którego liczebność w XX wieku dramatycznie spadła. Obecnie objęty jest w Polsce ścisłą ochroną gatunkową, miejsca stałego przebywania chronione są tworzeniem strefy całorocznej o promieniu do 200 m oraz okresową (od początku lutego do końca maja) w promieniu do 500 m. Głuszec figuruje w Załącznikach II/2 i III/2 Dyrektywy Ptasiej Unii Europejskiej. Znajduje się także w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (ze statusem CR –gatunek skrajnie zagrożony wyginięciem) oraz na czerwonych listach większości państw europejskich.

Aktualnie populacja głuszca w Polsce wykazuje silny regres, a izolowane populacje znajdują się w stanie krytycznym. Spadek liczebności obserwowany jest w całym europejskim zasięgu. W Polsce głuszec występuje w czterech izolowanych populacjach: (1) w Karpatach Zachodnich, (2) Borach Dolnośląskich, (3) Puszczy Solskiej z Lasami Janowskimi oraz (4) Puszczy Augustowskiej. Łączna liczebność wynosi tylko 350–450 ptaków. Najliczniejsza i największa terytorialnie, ale podzielona na izolowane pasma górskie, jest populacja zachodniokarpacka, obejmująca Tatry, Gorce, Beskid Żywiecki, Sądecki i Śląski. Łącznie jest to ok. 180–210 osobników, w tym ok. 60–70 w Tatrzańskim Parku Narodowym. Liczebność jest względnie stabilna, a w Gorcach w ostatniej dekadzie wyraźnie wzrosła na skutek zmian środowiskowych spowodowanych gradacją zasnui świerkowej.

Dramatyczna jest sytuacja głuszca w Borach Dolnośląskich, gdzie na przełomie wieków

II. CELE, ZAKRES I TERMIN REALIZACJI PROGRAMU.

Celem programu jest przywrócenie istnienia gatunku lub populacji zagrożonej wyginięciem poprzez otoczenie ptaków opieką oraz zastosowanie odpowiednich zabiegów hodowlanych. Celem cząstkowym jest doprowadzenie jego liczebności w lokalnych populacjach do poziomu gwarantującego ich samodzielne trwanie. Cel osiągnięty zostanie poprzez utworzenie i konsekwentną realizację spójnych projektów hodowli a w dalszym etapie reintrodukcji i introdukcji zagrożonych gatunków.

Dodatkowym celem jest prowadzenie edukacji przyrodniczo-leśnej oraz promocja LP.

Wszystkie działania związane z gatunkami pod ścisłą ochroną wymagają zezwoleń właściwego organu ochrony przyrody - Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (art.56 Ustawy o ochronie przyrody). Za uzyskanie takich zezwoleń odpowiedzialna jest jednostka prowadząca hodowlę.

Program realizowany będzie na terenie całego kraju przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych w oparciu o szczegółowe programy sporządzone przez nadleśniczych zatwierdzone przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.

Program ochrony i hodowli wybranych chronionych gatunków zwierząt realizowany będzie w latach 2011-2016 po czym nastąpi ocena efektów jego realizacji. W zależności od uzyskanych efektów praktycznych program może być realizowany przez kolejne lata, w obecnym kształcie lub po modyfikacji, której zakres wskażą doświadczenia z pierwszego etapu realizacji.

III. SZCZEGÓŁOWY SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU

Praktyczna realizacja programu oparta zostanie na następujących działaniach podejmowanych przez jednostki organizacyjne LP:

- prowadzeniu wolierowej hodowli głuszca z przeznaczeniem do wsiedleń w celu wzmocnienia populacji dziko żyjących,
- introdukcja i reintrodukcja ptaków w siedliska naturalne,
- poprawie warunków bytowych poprzez: redukcję drapieżników oraz modyfikacje biotopów sprzyjające egzystencji i lęgom gatunków.
-

Prowadzenie hodowli

Hodowle głuszca prowadzić będą nadleśnictwa w których istnieje wolierowa hodowla prowadzona w oparciu o stosowne pozwolenia organów ochrony przyrody, po zapewnieniu odpowiedniej opieki lekarza weterynarii oraz osłony naukowej. Uzyskane w trakcie prowadzenia hodowli wyniki badań naukowych oraz doświadczenia praktyczne udostępniane będą zainteresowanym jednostkom organizacyjnym LP oraz innym podmiotom. Obecnie hodowle takie prowadzą:

- Nadleśnictwo Leżajsk (RDLP w Krośnie)
- Nadleśnictwo Wisła (RDLP w Katowicach)

W trakcie realizacji programu hodowle mogą zakładać inne jednostki organizacyjne LP, o ile uznają to za konieczne i uzasadnione.

Wsiedlenia zwierząt w siedliska naturalne.

Wsiedlenia głuszców pochodzących z hodowli prowadzone będą przez te nadleśnictwa, na których terenie żyją lub żyły te gatunki.

W okresie realizacji programu w planuje się wsiedlanie ok. 70 głuszców rocznie czyli 350 w ciągu 5 lat działania Programu.

Poprawie warunków bytowych poprzez m.in:

- redukcję ssaków drapieżnych;
- usuwanie obcych gatunków drzew i krzewów;
- wprowadzanie podszytów świerkowych i jodłowych;
- wykładanie gastrolitów;

- neutralizację szkodliwych nawierzchni dróg leśnych;
- budowę zastawek na rowach melioracyjnych;
- wymianę ogrodzeń z siatki na drewniane lub ich oznakowywanie;

IV. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROGRAM – ORGANY NADZORUJĄCE.

Program ochrony i hodowli wybranych gatunków zwierząt chronionych realizowany będzie przez nadleśniczych na których terenie znajdują się ośrodki hodowli. Przystąpienie do programu poprzedzone jest opracowaniem przez nadleśniczego programu szczegółowego, zawierającego opis zamierzonych działań, uzasadnienie ich podjęcia, harmonogram realizacyjny oraz określenie źródeł finansowania. Program ten podlega zatwierdzeniu przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych. Przy ubieganiu się o wsparcie realizacji programu z funduszu leśnego zatwierdzony przez dyrektora rdLP program szczegółowy sporządzony przez nadleśniczego zostaje przekazany Dyrektorowi Generalnemu Lasów Państwowych, po uprzednim zaopiniowaniu go przez Z-cę Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych ds. Gospodarki Leśnej i stanowisko merytoryczne w DGLP.

Organami nadzorującymi realizację programu są właściwi dyrektorzy regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych w zakresie bezpośredniego nadzoru nad realizacją przedsięwzięć oraz Dyrektor Generalny Lasów Państwowych w zakresie zgodności realizowanego zadania z programem ochrony i hodowli wybranych gatunków zwierząt.

V. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

Program finansowany będzie z następujących źródeł:

- a) środków własnych nadleśnictw,
- b) funduszu leśnego w ramach wspierania realizacji zadań wspólnych LP,
- c) środków zewnętrznych (NFOŚ, WFOŚ, środki pomocowe),

Za zabezpieczenie środków FL w planie finansowo – gospodarczym LP odpowiedzialny jest Wydział Ochrony Przyrody w DGLP, który realizować będzie to zadanie w oparciu o stosowne wnioski nadleśnictw potwierdzone przez RDLP.

Środki zewnętrzne na realizację programu pozyskuje nadleśniczy, z zachowaniem wszelkich zasad i reguł obowiązujących w PGL LP.

Wykaz szczegółowych programów hodowli głuszców będących w trakcie realizacji na dzień 12 maja 2011 r..

1. Program wolierowej hodowli głuszców w Nadleśnictwie Leżajsk na lata 2011-2015
2. Program wolierowej hodowli głuszców w Nadleśnictwie Wisła na lata 2010-2015